

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบ:
กรณีศึกษาย่านเกาะเคียม ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง
Community-based Tourism Development Guidelines towards Responsible Green
Tourism Destination: A Case Study of Ban Koh Khiam, Kantangtai Sub-district,
Kantang District, Trang Province

ธนวิทย์ เพียรดี¹ และ วนิดา อ่อนละมัย²

Thanawit Piandee¹ and Wanida Onlamai²

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต¹, มหาวิทยาลัยศรีปทุม ขอนแก่น²

Suan Dusit University¹, Sripatum University, Khon Kaen²

E-mail: balljolie@hotmail.com¹

Received: May 11, 2021

Revised: June 10, 2021

Accepted: June 30, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเกาะเคียม 2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเกาะเคียม (5As) 3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบ กรณีศึกษาย่านเกาะเคียม ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมาจากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และ ผู้ประกอบการภาคเอกชน ภาคชุมชนตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่จำนวน 12 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์เจาะลึก การวิเคราะห์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบ คือ 1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เริ่มจากกระบวนการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวสีเขียว โดยการใช้แนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวมาใช้เป็นหลักในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเริ่มต้น และมีหน่วยงานภาครัฐ 2. ด้านองค์กรชุมชน จำเป็นต้องมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาชุมชนสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว โดยใช้หลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการดำเนินงานตามแผน 3. ด้านการจัดการ ชุมชนต้องร่วมกันสร้างกติกาตามลักษณะเฉพาะของชุมชนให้ชัดเจนและควรมีกฎระเบียบและระบบกำกับดูแลเพื่อให้จำนวนนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และสิ่งแวดล้อมชุมชน 4. ด้านการเรียนรู้ ชุมชนควรเพิ่มการเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้สีเขียวที่มีอยู่เดิมควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวทางทะเล การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวสุขภาพ การท่องเที่ยวอาสาสมัครและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายมากขึ้น และทุกกิจกรรมให้มีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณ และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อ

รองรับการท่องเที่ยวสีเขียว และที่สำคัญผู้ประกอบการภาคเอกชนควรให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวสีเขียวแบบมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยนำเสนอรายการนำเที่ยวประเภทนี้แก่นักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การท่องเที่ยวสีเขียว, บ้านเกาะเคียม

Abstract

This research aims to 1) study the current situation of community-based tourism in Ban Koh Khiam community, 2) study the tourism components of Ban Koh Khiam community (5As), and 3) provide Community Development Guidelines towards Responsible Green Tourism Destination: A Case Study of Ban Koh Khiam, Kantangtai Sub-district, Kantang District, Trang Province. This study was a qualitative research. The purposive sampling were used to select the sample. The population of this research were representative from government sector, private entrepreneurs and representing villagers from Ban Koh Khiam, amounting to 12 people. Research instruments was an in-depth interview and it was analyzed by content analysis techniques. The result found that community development guidelines towards responsible green tourism destination were 1) natural resources and culture, the process of green tourism knowledge management should be priority focused. This can be done by using the concept of green tourism as a basis for the development of community tourism sites by involving people in the community and government sector in the initiation process. 2. Community organization, it is necessary to establish a community organization to act for the development of the community towards green tourism destination by using the principles of community-based tourism in the implementation plan. 3. Management, Communities must establish clear rules for the community and there should be rules and governance systems in order to ensure the number of tourists is in line with the capacity of this area and community environment. 4. Learning, Communities should link to existing green learning activities, along with marine tourism, community-based tourism, health tourism, volunteer tourism and creative tourism in order to have a wider variety of tourism activities. All activities should be involved between community and tourists. Moreover, government sector should also support the budget and improve the infrastructure to support green tourism. Furthermore, private entrepreneurs as a key player should promote green tourism with social and environmental responsibility by offering this type of tour program to tourists.

Keywords: Community-based Tourism, Green Tourism, Ban Koh Khiam

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ที่ผ่านมาในช่วงปลายปี 2019 ที่ผ่านมาทำให้เกิดผลกระทบกับทุกอุตสาหกรรมทั่วโลก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ จากรายงานคาดการณ์สถานการณ์แนวโน้มด้านการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า วิกฤตโควิด ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทั่วโลก คาดว่าตัวเลขการเดินทางระหว่างประเทศลดลงกว่า 70% และอาจใช้เวลาถึง 3 ปี จึงจะฟื้นตัวสู่ภาวะปกติจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียนลดลงเกือบ 90% (UNWTO, 2020) และในปี 2564 คาดว่าภาพรวมการเติบโตของตลาดต่างประเทศมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นจากปี 2563 แต่จะยังไม่ฟื้นตัวกลับมาในระดับเดียวกับปี 2562 ก่อนเกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 และแนวโน้มท่องเที่ยวตลาดในประเทศคาดว่า มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยอยู่ที่ 93.30 ล้านคน-ครั้ง มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 จากปีที่ผ่านมา แต่ยังต่ำกว่าเมื่อเทียบกับปี 2562 ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

และผลของวิกฤตการณ์ครั้งนี้ส่งผลให้พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั่วโลกเปลี่ยนแปลงไป โดยประเด็นที่ควรติดตามคือ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปหลังวิกฤต COVID-19 (อ้างอิงข้อมูลผลสำรวจพฤติกรรม New Normal ของการท่องเที่ยวที่จัดทำโดย McKinsey) ได้แก่ เที่ยวในประเทศกลายเป็นตัวเลือกแรก ซึ่งมาจากปัจจัยเรื่องเศรษฐกิจ และความเสี่ยงจากการติดเชื้อ COVID-19 จากการไปเที่ยวต่างประเทศ จะนิยมเที่ยวใกล้ ๆ สั้น ๆ ขับรถไป เน้นเดินทางท่องเที่ยวไปยังจังหวัดที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ หรือใช้ระยะเวลาเดินทางไม่เกิน 4 ชั่วโมง เลือกเที่ยวสถานที่ Unseen เช่น แหล่งท่องเที่ยวมหัศจรรย์และธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวผจญภัย แหล่งท่องเที่ยวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แหล่งท่องเที่ยวประเพณีวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต ให้ความสำคัญอย่างมากกับการเลือกใช้บริการธุรกิจท่องเที่ยวที่ได้รับมาตรฐานด้านความปลอดภัย สุขอนามัยแก่นักท่องเที่ยว (ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว, 2563)

นอกจากผลกระทบทางลบในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม แล้ว จากการศึกษาข้อมูลพบว่าไม่ได้มีเพียงแค่ผลกระทบด้านลบ แต่ยังมีผลกระทบในด้านดีที่คนเราคาดไม่ถึงว่าจะเกิดขึ้นในวันที่เชื้อร้ายมาก่อความอยู่ทั่วทุกมุมโลกขนาดนี้นั่นก็คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลมาจากการหยุดชะงักของการเดินทางของผู้คนทั่วโลก พอจะสรุปได้ดังนี้ อากาศรอบโลกดีขึ้น ฝุ่นพิษ ควันพิษน้อยลง เมื่อผู้คนไม่ได้เดินทาง หยุดกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน การคมนาคมลดน้อยลง รถ เรือ เครื่องบิน แหล่งกำเนิดมลพิษนั้นถูกใช้งานน้อยลง ซึ่งจากภาพถ่ายจากดาวเทียมของ NASA ทำให้เห็นว่าค่าของ ไนโตรเจนไดออกไซด์ (NO2) และ PM 2.5 ลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด แม่น้ำลำคลองทะเล สะอาดขึ้น เห็นได้ชัดจากคลองในเวนิส ที่ใสสะอาดขึ้น เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวและเรือสัญจรไปมาอย่างหนาแน่นแบบแต่ก่อน พฤติกรรมการกินอยู่ดีขึ้น ผู้คนให้ความสำคัญกับเรื่องสาธารณสุข สุขอนามัยมากขึ้น อย่างการกินร้อน ช้อนกลาง ล้างมือ สวมหน้ากากอนามัยป้องกันโรคเวลาไอ จาม พกเจลแอลกอฮอล์ เพื่อล้างมือบ่อย ๆ ป้องกันเชื้อโรค (พัชรพรรณ วรพล, 2563) ทำให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเริ่มทบทวนแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของตน จำนวนของนักท่องเที่ยวกลายเป็นเป้าหมายที่ถูกละวางไปชั่วคราว หรือสำหรับ แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งอาจเป็นการถาวร เมืองบาร์เซโลนาประกาศปรับ เป้าหมายการท่องเที่ยวสำหรับปีนี้ไปสู่การเพิ่มคุณภาพแทนจำนวน (Quality over quantity) โดยมุ่งเน้นกิจกรรมและกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีการใช้จ่ายสูง

เพราะฉะนั้นจึงเป็นเหตุผลความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเพื่อวางแผนระยะยาวในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนเพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาสำหรับชุมชน นำมาปรับใช้เป็นกลยุทธ์การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อทั้งในด้านของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่ตอบสนองความต้องการทั้งของนักท่องเที่ยวและเกิดผลกระทบทางบวกกับประชาชนในท้องถิ่นให้ได้มากที่สุด รวมทั้งให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบันของโลกและของประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อทบทวนสถานการณ์ปัจจุบันการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะเคียม เพื่อศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวสีเขียวชุมชนบ้านเกาะเคียม (5As) และเพื่อเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวสีเขียวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างมีความรับผิดชอบต่อ กรณีศึกษาบ้านเกาะเคียม ตำบลกันตังได้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ให้เป็นไปเพื่อเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์โลกท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปตามแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะเคียม ตำบลกันตังได้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะเคียม (5As) ตำบลกันตังได้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ กรณีศึกษาบ้านเกาะเคียม ตำบลกันตังได้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

การทบทวนวรรณกรรม

1. การท่องเที่ยวสีเขียว

การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวประเภทหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เน้นความสมดุลระหว่างสภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก และต้อง ตอบสนองความต้องการทั้งของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นให้ได้มากที่สุด (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ซึ่งเป็นแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยจากการศึกษาพบว่าได้นำเสนอแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียว ผ่าน 7 มิติ (7 Greens) ได้แก่ 1.หัวใจสีเขียว (Green Heart) 2.รูปแบบการเดินทางสีเขียว (Green Logistics) 3.แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (Green Attraction) 4. ชุมชนสีเขียว (Green Community) 5. กิจกรรมสีเขียว (Green Activity) 6.การบริการสีเขียว (Green Service) 7. ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Green Plus) โดยแต่ละมิติมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1) หัวใจสีเขียว (Green Heart) เป็นมิติแรกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องความรู้ ความเข้าใจ และการเห็นถึงความสำคัญ ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด การรับรู้ และตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และภัยคุกคามจากภาวะโลกร้อนที่มีต่อการท่องเที่ยว พร้อมมีการปฏิบัติเพื่อป้องกันรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ด้วยความรู้ความเข้าใจ และวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม

2) รูปแบบการเดินทางสีเขียว (Green Logistics) มิติที่สองว่าด้วยเรื่องของการเดินทางและรูปแบบการให้บริการในระบบการคมนาคมหรือการขนส่งจากแหล่งพำนัก/อาศัย ไปยังแหล่งท่องเที่ยว ที่เน้นการประหยัดพลังงาน การใช้พลังงานทดแทน การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น การเลือกใช้พาหนะในการเดินทางให้เหมาะสม พาหนะที่เลือกใช้นั้นลดหรือประหยัดพลังงานลงได้หรือไม่ขณะที่ผู้ประกอบการรวมถึงเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวก็อาจมีการบริหารจัดการในเรื่องของการเดินทาง จัดหาพาหนะทั้งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือการจัดการด้วยรถบริการสาธารณะมากกว่าการเน้นให้นักท่องเที่ยวใช้พาหนะส่วนตัว

3) แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (Green Attraction) มิติที่สามให้ความสำคัญกับการพัฒนาหรือปรับปรุงระบบการบริหารจัดการแหล่งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการรักษาสิ่งแวดล้อมและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการบริหารจัดการตามกรอบนโยบายและการดำเนินงานใน ทิศทางของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ความสำคัญระยะหวังหรือ มีปณิธาน (Commitment) อย่างชัดเจนในการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม และช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างถูกวิธี ในฐานะของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดการเคารพธรรมชาติ ฯลฯ เข้ามาใช้ให้มากขึ้น นอกเหนือจากการคำนึงถึงการสร้างจุดสนใจเพื่อดึงดูดจำนวนนักท่องเที่ยวและการเพิ่มการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

4) ชุมชนสีเขียว (Green Community) มิติที่สี่ให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้งในเมืองและชนบท ที่มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน พร้อมมีการดำเนินงานที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน การรักษาสมดุลระหว่างความเก่าและความใหม่ให้คงมาด้วยชาติอันแสนบริสุทธิ์ ดึงดูดใจด้วยวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ซื่อใส ของสถานที่ ธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

5) กิจกรรมสีเขียว (Green Activity) มิติที่ทำให้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับคุณค่าของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินหรือสนุกสนาน ให้โอกาสในการเรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว โดยส่งผลกระทบต่อทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

6) การบริการสีเขียว (Green Service) มิติที่หกให้ความสำคัญกับรูปแบบการให้บริการของธุรกิจทุกแขนง ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งหมด เน้นที่สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวด้วยมาตรฐานคุณภาพที่ดี ควบคู่ไปกับการมีปณิธานและการดำเนินการรักษาสิ่งแวดล้อม พร้อมช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการให้บริการต่าง ๆ

7) ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Green Plus) มิติที่เจ็ดให้ความสำคัญกับการแสดงออกของบุคคล กลุ่มบุคคลและองค์กรในการสนับสนุนร่างกาย หรือสติปัญญา หรือบริจาคทุนทรัพย์ เพื่อร่วมมือดำเนินการในการปกป้องรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรมที่ช่วยลดภัยคุกคามอันเกิดจากภาวะโลกร้อน ซึ่งในมิตินี้เองที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักของการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsibility Tourism) ที่กำลังเป็นแนวคิดและรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถช่วยให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้เช่นเดียวกัน

สรุปแนวความคิดการท่องเที่ยวสีเขียว คือ การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายธรรมชาติและสร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเน้นสร้างความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และนำไปสู่การปฏิบัติทั้งของธุรกิจการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ชุมชน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งหมดเพื่อลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพราะทุกกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวที่ต้องใช้ยานยนต์และน้ำมันจะส่งผลกระทบต่อปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกค่อนข้างมาก ซึ่งส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด 7 Greens คือ “กิจกรรมสีเขียว (Green Activity)” ที่เน้นการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่รบกวนหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับทรัพยากรการท่องเที่ยว และ ชุมชนสีเขียว (Green Community) ที่ต้องรู้เท่าทันและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและอัตลักษณ์ชุมชนโดยไม่มีการแต่งเติมหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อความยั่งยืนทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (Green Attraction) ในการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้นานเท่านาน กิจกรรมการท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้แต่ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งท่องเที่ยว ภายใต้การมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Green Plus) เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ร่วมลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก หรือลดผลกระทบต่อ การท่องเที่ยว อาทิ การปลูกป่าชายเลน การเก็บขยะออกจากป่า เป็นต้น

2. องค์ประกอบการท่องเที่ยว

จากคำนิยาม องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่ช่วยกระตุ้นให้มีการนำเอาทรัพยากรของประเทศไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งประกอบไปด้วยธุรกิจและการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว องค์ประกอบที่สำคัญในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ควรมีองค์ประกอบหลัก 5 ประการ (5A's) ได้แก่ ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) และการจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้นให้มีความสมบูรณ์มากที่สุดหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนควรที่จะต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อเพื่อสร้างความร่วมมือร่วมกันวางแผนและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวด้วย โดยแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้ (Dickman (1996) Pike Steven (2008) และพยอม ธรรมบุตร (2549)

1) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เช่น สนามบิน ระบบคมนาคม ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมขนส่งเช่น การขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทางหรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) ได้อย่างสะดวกรวดเร็วและปลอดภัย

2) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความโดดเด่น หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ได้แก่ โรงแรม รีสอร์ท และโฮมสเตย์ Bed & Breakfast และ Guest House โดยที่พักแรมประเภทต่าง ๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทา ให้มี

ราคาและบริการในระดับต่างกันอีกด้วย เช่น ภัตตาคาร บาร์ ฟิตเนสเซ็นเตอร์ สระว่ายน้ำ ซาวน่า และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เป็นต้น

4) กิจกรรม (Activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเช่นกัน ในยุคปัจจุบันซึ่ง การท่องเที่ยวมิได้หมายถึงเพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของป่าไม้ ธรรมชาติ หากความสำคัญสำหรับผู้มาเยือน คือ การได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ อาทิ เช่น การเดินป่า เพื่อศึกษาระบบนิเวศเขตเส้นศูนย์สูตรในป่าดิบชื้น การล่องแก่งในแม่น้ำ ของท้องถิ่น การปั่นจักรยาน การดำน้ำ รูปแบบ Scuba Diving หรือ Snorkelling การพายเรือแคนู บริเวณป่าชายเลน การตกปลาหมึกในทะเลลึก ตลอดจนการร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนท้องถิ่น เช่น การไถนา การดำนา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

5) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) ได้แก่ ทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว อาทิเช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community base sustainable tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรักดีชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ และในปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน ในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวด้วย (สินธุ์ สโรบล, 2545; พจนานวนศรี, 2550 และ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2555) ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม สิ่งสำคัญคือ ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิธีการผลิตที่พึ่งพา และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนรวมถึงชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2) ด้านองค์กรชุมชน สิ่งสำคัญคือ ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย และคนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3) ด้านการจัดการ สิ่งสำคัญคือ ชุมชนต้องมีกฎ กติกาในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการ

พัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4) ด้านการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจ ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

4. ข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะเคียม ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

1) ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านเกาะเคียม บ้านเกาะเคียมตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มีทั้งหมด 573 ครัวเรือน ชาย 1,138 คน หญิง 1,182 คน รวมทั้งหมด 2,320 คน ลักษณะภูมิประเทศ มีคลองเกาะเคียมไหลผ่านตอนใต้และตอนกลางมีห้วยวังพรุไหลผ่าน มีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 403 ลักษณะภูมิอากาศเนื่องจากจังหวัดตรังตั้งอยู่ในคาบสมุทรที่มีแหลมยื่นออกไปในทะเล จึงได้รับมรสุมอย่างเต็มที่ คือ มรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดียและมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากทะเลจีนใต้ และอ่าวไทย ทำให้ได้รับไอน้ำและความชุ่มชื้นมากอุณหภูมิโดยเฉลี่ยจึงไม่สูงมาจากทะเลและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เต็มที่ ทำให้มีฤดูกาลเพียง 2 ฤดูกาลเท่านั้น คือฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายนไปจนถึงเดือนธันวาคม และฤดูแล้ง เริ่มจากเดือนมกราคมไปจนถึงเดือนมีนาคม และประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ พืชไร่ พืชสวนครัว และอาชีพอื่น เช่น เลี้ยงกุ้งกุลาดำ ประมง ปศุสัตว์ รับราชการ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป

2) ข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะเคียมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านเกาะเคียมสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 ทรัพยากรทางธรรมชาติ มีความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายของภูมิประเทศในหลายระบบนิเวศ ในหมู่บ้านเกาะเคียมก็จะประกอบด้วย ป่าชายเลนบ้านเกาะเคียม ที่มีลักษณะทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ซึ่งเป็นบริเวณที่น้ำทะเลท่วมถึงของประเทศ ในแถบภูมิภาคเขตร้อนส่วนเขตเหนือหรือใต้เขตร้อน

2.2 ทรัพยากรเชิงวัฒนธรรม วัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอดมายาวนานของมนุษย์ เช่น ศิลปกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถาน รวมถึงวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยบ้านเกาะเคียมมีทรัพยากรเชิงวัฒนธรรม ที่ประกอบด้วย การทำประมงพื้นบ้าน วิถีชีวิตการประมงเพื่อยังชีพหรือประมงขนาดเล็ก โดยใช้เรือขนาดเล็ก มัสยิดบ้านเกาะเคียม การทำขนมลาเคาะ และขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ประเพณีเข้าสุนัตหมู่ รวมไปถึงวันฮัจญ์หรือวันอารีรายอในศาสนาอิสลาม วันอีดิ้ลฟิตรี และวันอีดิ้ลอัฎฏา

2.3 ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยบ้านเกาะเคียมมีทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่ประกอบด้วย สะพาน เกาะเคียม-ตะหาร้า เป็นสะพานที่เชื่อมต่อ 2 หมู่บ้านคือ บ้านเกาะเคียมและบ้านตะหาร้า และท่าเรือบ้านเคียม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกพาณิชยกรรมทางทะเล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มาจากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และ ผู้ประกอบการภาคเอกชน ภาคชุมชนตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน 12 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์เจาะลึก

การรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ประกอบด้วย 1. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ศึกษาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการภาคเอกชนและประชาชนในชุมชน รวมทั้งสิ้น 12 ท่าน 2. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ตหนังสือทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยตรวจสอบข้อมูลก่อนที่ได้จากการสัมภาษณ์ ก่อนจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อให้ข้อมูลที่รวบรวมมามีความน่าเชื่อถือและมีความหมาย สามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างถูกต้องและครอบคลุม จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสรุปผล และนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะเคียม ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะเคียม บนฐานแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียว พบว่า

1) หัวใจสีเขียว (Green Heart) ปัจจุบันพบว่า ชุมชนบ้านเกาะเคียมมีกระบวนการการสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชนและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยวสีเขียว และยังมีหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวสีเขียวด้วย จากการสัมภาษณ์ พบว่า บ้านเกาะเคียมมีจัดการประชุมทุกๆเดือนโดยจะมีการแจ้งข่าวสารและความรู้ด้านการท่องเที่ยวสีเขียว เช่น การพัฒนาชุมชนและการปลูกป่าชายเลน การคัดแยกขยะเพื่อที่จะกำจัดขยะได้ต้องตามขั้นตอน รวมไปถึงการคัดแยกขยะแห้งและขยะเปียกเพื่อที่จะช่วยกันลดมลพิษภาวะโลกร้อนใน และทำให้แหล่งท่องเที่ยวชุมชนสะอาดถูกหลักอนามัย

2) รูปแบบการเดินทางสีเขียว (Green Logistics) ปัจจุบันพบว่า ชุมชนบ้านเกาะเคียมยังไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีส่วนในการช่วยเหลือการลดใช้พลังงาน หรือ ใช้พลังงานสะอาด ยังมีการเดินทางที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการปล่อยก๊าซที่ส่งผลกระทบต่อก๊าซเรือนกระจก และยังไม่มีการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในการคมนาคม จากการสัมภาษณ์ พบว่า บ้านเกาะเคียมไม่มีการใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ในส่วนของการเดินทางและการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะยังไม่มีภาครัฐสนับสนุนในการจัดการ จึงยังเป็นข้อด้อยของชุมชนบ้านเกาะเคียม

3) แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (Green Attraction) ปัจจุบันพบว่า มีโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว ชุมชนในส่วนของป่าชายเลน และการอนุบาลสัตว์น้ำ การทำการประมง และการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของ ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การสนับสนุนในส่วนนี้

4) ชุมชนสีเขียว (Green Community) ปัจจุบันพบว่า คนในชุมชนมีความร่วมมือการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมากขึ้นกว่าเดิม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ภายในชุมชนมีความ เข้มแข็งในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ พบว่า บ้านเกาะเคียมมีการบริหารที่มีการจัดคัดแยกขยะ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนบ้านเกาะเคียม และมีการปลูกป่าชายเลนเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว สร้างสิ่งที่มี ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล

5) กิจกรรมสีเขียว (Green Activity) ปัจจุบันพบว่า มีกิจกรรมสีเขียว 3 รูปแบบ ได้แก่ 1. กิจกรรมการ อนุรักษ์ปลูกป่าชายเลนนักท่องเที่ยวสีเขียว 2. กิจกรรมการอนุรักษ์ชุมชนนักท่องเที่ยวจิตอาสาโดยการเก็บขยะใน ชุมชน 3. กิจกรรมการนำชมการทำประมงพื้นบ้าน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์ พบว่า บ้านเกาะ เคียมจะเน้นไปที่กลุ่มผู้นำเยาวชนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวสีเขียว ส่วนในเรื่อง ของโครงการอนุรักษ์ หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆจะต้องขออนุญาตกรมเจ้าท่า ที่เป็นผู้ดูแลพื้นที่โดยตรง

6) การบริการสีเขียว (Green Service) ปัจจุบันพบว่า 1. มีการจัดระบบบำบัดของเสียในชุมชน 2. มีบริการที่ได้รับมาตรฐานคุณภาพที่ดี 3. เลือกใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์ พบว่า บ้านเกาะเคียมมีการจัดกิจกรรมสร้างความสะอาดในการให้คนในชุมชนบ้านเกาะเคียม ช่วยกันเก็บขยะกำจัดของเสีย เพื่อพัฒนาความสะอาดให้กับชุมชน แต่ยังขาดในเรื่องของการบริการสีเขียวด้านการท่องเที่ยวและการบริการที่ เป็นรูปธรรมที่ชุมชนเป็นเจ้าของ

7) ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Green Plus) 1. คนในชุมชนมุ่งหวังให้สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี 2. มีกิจกรรมที่ไม่ทำลายโลกของเรา 3. คนในชุมชนมีจิตอาสาดูแลสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์ พบว่า บ้านเกาะ เคียมมีจิตอาสาสิ่งแวดล้อมในชุมชนบ้านเกาะเคียม เช่น จิตอาสาพิทักษ์ในการเข้าค่ายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ เกี่ยวกับอนุรักษ์สอนให้กับคนในชุมชนได้ศึกษาหรือได้เรียนรู้ และมีกิจกรรมพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้กับโรงเรียนบ้าน เกาะเคียม รวมถึงกิจกรรมอาสาสมัครในการพัฒนา ปรับปรุงอาคารเรียน และพื้นที่ทำกิจกรรมของนักเรียน

2. ผลการศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะเคียม (5As) ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 1. สถานที่ในชุมชนมีสิ่งดึงดูดใจ 2. มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม 3. มีทรัพยากรที่เป็น ธรรมชาติและสวยงาม บ้านเกาะเคียมมีสถานที่ที่สามารถทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ สะพานเกาะเคียม-ตะ เหว ซึ่งเป็สะพานที่เชื่อมต่อกันระหว่าง 2 หมู่บ้าน คือ บ้านเกาะเคียมและบ้านตะเหว ป่าชายเลน เป็นสถานที่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีการชมวิถีชีวิตของชุมชนบ้านเกาะเคียม ที่มีทั้ง การลอบไ้จาก และการทำ ประมงพื้นบ้าน จึงสามารถนำมาเป็นจุดเด่นของชุมชนบ้านเกาะเคียมได้

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 1. มีไฟฟ้าใช้ได้สะดวก 2. มีบริการร้านอาหารต่าง ๆ 3. มีสื่อ อิเล็กทรอนิกส์เข้าถึงได้ บ้านเกาะเคียมมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการอย่างทั่วถึง ได้แก่ มีไฟฟ้าเข้าถึงใช้ได้ สะดวก มีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนที่เกิดจากการวิวัฒนาการของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์

เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบการสื่อสารโทรคมนาคม เช่น อินเทอร์เน็ตชุมชน และมีบริการคมนาคมขนส่งในชุมชนบ้านเกาะเคียมที่ดี และห่างจากตัวอำเภอกันตัง ประมาณ 3 กิโลเมตร

3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 1. การเดินทางมีความสะดวกในการเข้าไปในชุมชน 2. มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน 3. บริการรถที่จะไปเที่ยวชมภายในชุมชน บ้านเกาะเคียมมีป้ายสัญลักษณ์บอกทางเข้าชุมชนที่ไม่ค่อยมีความชัดเจน เนื่องจาก ป้ายบอกทางเป็นป้ายที่ไปทางด้านหลังที่เป็นทางเข้าของชุมชนในส่วนของด้านหลังแทน

4) กิจกรรม (Activity) 1. มีบริการสอนทำกาแฟโบราณ 2. มีบริการสอนทำขนมลา 3. มีการทำประมงพื้นบ้าน การเลี้ยงปู บ้านเกาะเคียมมีกิจกรรมที่สามารถสร้างความประทับใจ ได้แก่ มีการสอนทำขนมลา มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านเกาะเคียม เพราะการทำขนมลาของบ้านเกาะเคียมจะต้องมีการเคาะขนมลาจากกะลาและพับเป็นสามเหลี่ยมตอนร้อน ๆ ในกระทะทันที ก่อนที่จะยกขึ้นจากกระทะ มีการสอนทำผ้าคลุมและผ้าบาติก เนื่องด้วยชุมชนบ้านเกาะเคียมส่วนใหญ่เป็นศาสนาอิสลาม จึงถือเป็นกิจกรรมที่ดีต่อชุมชน นอกจากนี้มีการปลูกปาล์วยเลน ที่เกิดขึ้นโดยชุมชนปลูกปาล์วยเลน จึงสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) 1. มีบริการรถเช่าในชุมชน 2. ให้บริการเติมน้ำมันรถ 3. มีบริการร้านค้าต่าง ๆ บ้านเกาะเคียมมีบริการเสริมที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดขึ้นโดยชุมชน ได้แก่ การบริการในด้านค้าขาย เช่น ร้านค้าต่าง ๆ เช่น ร้านขายของชำ ร้านอาหารตามสั่ง และร้านขายเครื่องดื่ม บริการตู้จำหน่ายในชุมชน และมีบริการเติมเงินผ่านตู้ออนไลน์ในชุมชน

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบ กรณีศึกษาบ้านเกาะเคียม ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม สิ่งสำคัญคือ ชุมชนบ้านเกาะเคียมมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็น ปาล์วยเลน สัตว์ทะเล แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในเรื่องของวิถีชาวประมงที่นำมาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตชาวประมงแบบดั้งเดิม รวมถึงชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ วัฒนธรรมชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน ประเพณีสำคัญทางศาสนาอิสลามและจีน รวมไปถึงเอกลักษณ์การทำขนมที่สามารถนำมาร้อยเรื่องราว เป็นเส้นทางท่องเที่ยวสีเขียวได้ โดยจากการสัมภาษณ์พบว่า การพัฒนาชุมชนสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวต้องเริ่มจากการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสีเขียวก่อน จากนั้นจัดทำข้อมูลเพื่อสื่อสารให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นพื้นฐานที่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวที่ชุมชน จากนั้นจึงเป็นการนำนักท่องเที่ยวปฏิบัติการท่องเที่ยวสีเขียวในพื้นที่ปาล์วยเลน เรียนรู้ระบบนิเวศ

2) ด้านองค์กรชุมชน สิ่งสำคัญคือ ชุมชนบ้านเกาะเคียมมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีความสามัคคีกัน และมีการจัดการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีประชาชนชาวบ้านและผู้มีความรู้ของท้องถิ่นมาเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งทำให้คนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียว โดยจากการสัมภาษณ์พบว่า โดยการพัฒนาชุมชนสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว นั้น นอกจากการจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาชุมชนสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว

แล้ว จะต้องมีการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจกับคนในชุมชนด้วย เพื่อสร้างเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ร่วมกันระหว่างความรู้ดั้งเดิมจากปราชญ์ชาวบ้าน ผสานกับความรู้สมัยปัจจุบันจากเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสีเขียว

3) ด้านการจัดการ สิ่งสำคัญคือ ชุมชนบ้านเกาะเคียมต้องมีกฎ กติกาในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว โดยปัจจุบันพบว่า ชุมชนมีกฎระเบียบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนอยู่เดิม อาจยังไม่ครอบคลุมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวสีเขียวทั้งหมด โดยมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะเคียมเป็นหลักในการดำเนินการ โดยจากการสัมภาษณ์พบว่า โดยการพัฒนาชุมชนสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวนั้น ชุมชนต้องร่วมกันสร้างกติกาตามลักษณะเฉพาะของชุมชนให้ชัดเจนและควรมีกฎระเบียบและระบบกำกับดูแลเพื่อให้จำนวนนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และสิ่งแวดล้อมชุมชนโดยคำนึงถึงความสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ ชุมชนต้องมีระบบหรือกลไกในการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และในอนาคตจำเป็นต้องมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4) ด้านการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือ ชุมชนบ้านเกาะเคียมปัจจุบันมีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่นที่สามารถสร้างการรับรู้ในเรื่องของธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเป็นทุน และเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน รวมถึงมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ได้แก่ วิถีชีวิตชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน โดยจากการสัมภาษณ์พบว่า โดยการพัฒนาชุมชนสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว นั้น ชุมชนควรเพิ่มการเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้สีเขียวที่มีอยู่เดิม ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวทางทะเล การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวสุขภาพ การท่องเที่ยวอาสาสมัครและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายมากขึ้น และทุกกิจกรรมให้มีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณ และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสีเขียว และที่สำคัญผู้ประกอบการภาคเอกชนควรให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวสีเขียวแบบมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยนำเสนอรายการนำเที่ยวประเภทนี้แก่นักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบข้อสรุปของการวิจัยแนวทางการพัฒนาชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ ทัศนศึกษาบ้านเกาะเคียม ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง 4 แนวทางตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

1. **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม** เริ่มจากกระบวนการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวสีเขียว โดยการใช้แนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวมาใช้เป็นหลักในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเริ่มต้น และมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษาเข้ามาให้ความรู้ สร้างความเข้าใจร่วมกัน จากนั้นจัดทำข้อมูลความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อสื่อความหมายในรูปแบบต่างๆ และให้ชุมชนร่วมกันออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวสีเขียวตามทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่

ชุมชนมีและต้องการนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ อรัญญา ปฐมสกุล, วิศาล ศรีมหาโร และสมคิด รัตนพันธุ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน : กรณีศึกษา ตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การประชาสัมพันธ์ แผนผังป้ายบอกสถานที่ การให้ความรู้อบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น รวมทั้งแหล่งจำหน่ายสินค้า จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ด้านองค์กรชุมชน จำเป็นต้องมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาชุมชนสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว โดยใช้หลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการดำเนินงานตามแผน สอดคล้องกับ ญัตติพัชร มณีโรจน์ (2560) การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของชุมชนเน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ร่วมกันระหว่างความรู้ดั้งเดิมจากปราชญ์ชาวบ้าน ผสานกับความรู้สมัยปัจจุบันจากเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสีเขียว

3. ด้านการจัดการ ชุมชนต้องร่วมกันสร้างกติกาตามลักษณะเฉพาะของชุมชนให้ชัดเจนและควรมีกฎระเบียบและระบบกำกับดูแลเพื่อให้จำนวนนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และสิ่งแวดล้อมชุมชนโดยคำนึงถึงความสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ ชุมชนต้องมีระบบหรือกลไกในการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรม สอดคล้องกับ วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และ ปิยะพร ธรรมชาติ (2559) พบว่า ชุมชนเองก็มีศักยภาพเพียงพอต่อการรวมกลุ่มในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพ การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวดังกล่าว จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนโดยทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนเริ่มตั้งแต่ต้น จนถึงปลายน้ำ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้มแข็งด้านเครือข่าย และทำให้เกิดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชนรวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายของธุรกิจชุมชน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

4. ด้านการเรียนรู้ โดยการพัฒนาชุมชนสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวนั้น ชุมชนควรเพิ่มการเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้สีเขียวที่มีอยู่เดิม ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวทางทะเล การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวสุขภาพ การท่องเที่ยวอาสาสมัครและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายมากขึ้น และทุกกิจกรรมให้มีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณ และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสีเขียว และที่สำคัญผู้ประกอบการภาคเอกชนควรให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวสีเขียวแบบมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยนำเสนอรายการนำเที่ยวประเภทนี้แก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ลำยอง ปลั่งกลาง (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวสีเขียว กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและอ่างทอง พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพไปสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวสีเขียว กลุ่มจะต้องให้ความสำคัญกับความตระหนักในสำคัญของสิ่งแวดล้อม (หัวใจสีเขียว) เป็นลำดับแรกเพราะจะนำไปสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวสีเขียวในองค์ประกอบอื่น ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง ควรมีการวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านเกาะเคียมให้สามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยี่ยมชม โดยพัฒนาตามแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 5 ได้แก่ 1. ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ 2. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ตามทรัพยากรที่โดดเด่นของชุมชน ทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม 3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พักผ่อนประเภทต่าง ๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับที่แตกต่างกัน มีความหลากหลาย 4. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ผลสมผสานความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และการท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบ 5. การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) ทั้งหมดที่สามารถตอบสนองและอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชนและผู้ประกอบการ

เจ้าของกิจการ นักธุรกิจและนักท่องเที่ยว ต้องยึดหลักการสร้างสรรค์รายการจัดนำเที่ยวที่เน้นกิจกรรมเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างงานกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น พร้อมทั้งรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนในท้องถิ่นให้ยั่งยืน สำหรับรูปแบบในการดำเนินธุรกิจนำเที่ยวสีเขียว ทางบริษัทต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของท้องถิ่น ผ่านกลยุทธ์การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือ 7 Green ประกอบด้วย หัวใจสีเขียว (Green Heart) รูปแบบการเดินทางสีเขียว (Green Logistics) แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (Green Attraction) ชุมชนสีเขียว (Green Community) กิจกรรมสีเขียว (Green Activity) การบริการสีเขียว (Green Service) และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Green Plus) โดยทางบริษัทได้จัดรายการนำเที่ยวที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับคุณค่าของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) พ.ศ. 2560 -2564*. กลุ่มนโยบายและแผน กองยุทธศาสตร์และแผนงานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2552). *องค์ประกอบของการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- งานวิจัยกองวิจัยการตลาด. (2563). *พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปหลังวิกฤต COVID-19*. ค้นหามาเมื่อ 1 เมษายน 2564, จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article-category/open-future/>
- พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พะยอม ธรรมบุตร. (2549). *เอกสารประกอบการสอน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรวรรณ วรพล. (2563). *สรุปสาระสำคัญ จากการสัมมนาภายในงาน ITB Berlin 2019*. ค้นหามาเมื่อ 1 เมษายน 2564, จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/itb-berlin-2019/>

- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ*, 13(2), 25-46.
- ยุทธศักดิ์ สุภสร. (2563). *คาดการณ์แนวโน้มสถานการณ์ท่องเที่ยว*. ค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article-category/snapshot/>
- วีระพล ทองมา และประเจต อำนาจ. (2547). *ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: รายงานผลการวิจัยมหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วุฒิชติ สุนทรสมัย และปิยะ พรธรรมชาติ. (2559). รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(3), 167-181.
- ลายอง ปลั่งกลาง. (2560). การพัฒนาศักยภาพบุคคลในชุมชนเพื่อจัดการด้านการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนของชุมชนตำบลลาดชะโด อำเภอดักไถ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*, 19(2), 45-56.
- สินธุ์ สโรบล และอุดร วงษ์ทับทิม. (2546). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์*. เชียงใหม่: บริษัทมิ่งเมือง นวัตกรรม.
- อรัญญา ปฐมสกุล วิศาล ศรีมหาโร และสมคิด รัตนพันธุ์. (2560). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนกรณีศึกษาตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 4(1), 177-194.
- Dickman, S. (1996). *Tourism: An Introductory Text*. (2nd ed.). Sydney: Hodder Education.
- Pike, S. D. (2008). *Destination Marketing: An integrated marketing communication approach*. Oxford: Butterworth - Heinemann.
- UNWTO. (2020). *COVID-19 and Tourism: Tourism in Pre-Pandemic Times*. Retrieved March, 20, 2021, from <https://www.unwto.org/covid-19-and-tourism-2020>